

Михайличенко Б.В., д.м.н., професор,
Біляков А.М., д.м.н., професор,
Національний медичний університет імені О. Богомольця,
м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО СЛІДСТВА ТА СУДОВО-МЕДИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ

Невід’ємним правом людини є її право на життя, яке гарантує держава та Конституція країни. Кримінальні злочини проти життя людини відносяться до особливо тяжких злочинів. Права потерпілих від таких злочинів забезпечуються під час всебічного розслідування таких кримінальних справ. Важливим етапом під час розслідування кримінальних правопорушень, які були вчинені проти життя людини, є огляд місця події (ОМП). Під час цієї невідкладної слідчої дії відбувається взаємодія органів досудового слідства, спеціалістів Експертної служби МВС України та судово-медичного експерта, дії яких відповідають профілю їх знань. Участь спеціалістів Експертної служби МВС України регламентована відповідними Інструкціями [1, 2].

Для виявлення та фіксації даних щодо обставин вчинення кримінального злочину, зокрема, проти життя людини слідчий, прокурор проводять огляд місцевості, приміщення, речей, документів [3]. Якщо необхідна допомога з питань, що потребують спеціальних знань, слідчий, прокурор для участі в огляді може запросити відповідних спеціалістів.

Під час проведення досудового розслідування злочинів проти життя людини та з метою організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України утворюють СОГ – слідчу оперативну групу, яка має, зокрема, виявити, зафіксувати, вилучити та провести пакування слідів кримінального правопорушення, речових доказів, з’ясувати обставин кримінального правопорушення.

На кожний випадок умисного вбивства або спричинення тяжкого тілесного ушкодження зі смертельним наслідком, що скоєно в умовах неочевидності, або за обтяжливих обставин, чи інших кримінальних правопорушень, учинених проти особи, на місце події у складі СОГ виїжджає слідчий-криміналіст, який може бути старшою особою СОГ, і який зобов’язаний організувати проведення огляду місця події. Він керує діями інших слідчих під час огляду місця події. Спеціалісти - інспектори-криміналісти, техніки-криміналісти та працівники Експертної служби МВС у складі спеціалізованої пересувної лабораторії відповідно до своїх спеціальних знань надають слідчому консультації та технічну допомогу

під час досудового розслідування з питань, що потребують спеціальних знань і навичок.

Одночасно слідчий, прокурор з оглядом місця події проводять також і огляд трупа, але за обов'язкової участі судово-медичного експерта або лікаря, якщо вчасно неможливо залучити судово-медичного експерта [3]. Функції судово-медичного експерта регламентовані [4, 5, с. 4-51]. Першочерговим завданням лікаря на місці події є виявлення у постраждалої особи ознак життя. У разі відсутності вірогідних ознак смерті у постраждалої особи лікар-судово-медичний експерт через слідчого має викликати невідкладну медичну допомогу, а до її приїзду особисто вжити заходів із відновлення життєвих функцій – дихання, серцебиття та кровообігу. Якщо ж ці дії не призвели до відновлення життєвих функцій та з'явилися вірогідні ознаки смерті у вигляді трупних плям як найранішньої ознаки, то надання невідкладної медичної допомоги зупиняють та констатують факт настання біологічної смерті. При цьому у протоколі огляду місця події обов'язково вказують як на факт надання невідкладної медичної допомоги так і на її вид та визначають час їх початку та закінчення.

Тільки після констатації факту настання біологічної смерті судово-медичний експерт продовжує огляд трупа з урахуванням вимог до цієї дії. На підставі зовнішнього дослідження трупа судово-медичний експерт надає слідчому низку важливих даних, які є виключно попередніми та уточнюються після проведення судово-медичної експертизи.

Важливою функцією судово-медичного експерта на місці події є виявлення біологічних слідів та речових доказів біологічного походження. Судово-медичному експерту заборонено збирати речові докази, тому він має тільки провести їх опис та допомогти слідчому у їх правильному вилученні.

Останнім часом під час розслідування кримінальних справ проти життя людини все ширше використовують аналіз ДНК, що значно розширює можливості розкриття кримінального злочину. Враховуючи наведене, з'являються нові вимоги щодо огляду місця події, співпраці органів досудового слідства та судово-медичної експертизи, дотримання яких сприяє доказовості ДНК досліджень. Перебування на місці події низки фахівців та пошук речових доказів біологічного походження у динамічній стадії огляду, зокрема, через деякий час після прибуття на місце події, може призвести до контамінації біологічних слідів сторонньою ДНК та її руйнації погодними факторами.

Для запобігання контамінації біологічних зразків сторонньою ДНК під час роботи із слідами біологічного походження на місці події та їх вилученні мають використовуватися спеціальні заходи [6, с. 378-379]. На речах та одязі постраждалої особи можуть бути сліди різного індивідуального походження, що утворилися під час боротьби та

самозахисту, що може призвести до їх взаємної кросконтамінації ДНК. Такі випадки обумовлюють з'ясування умов походження ДНК, для чого проводять аналіз ДНК всіх учасників огляду місця події, що призводить до зайвих витрат. Особливого прискорення огляд місця події потребує на місцевості, де на речові докази біологічного походження можуть діяти негативні фактори довкілля. Враховуючи наведене, найбільш ефективним засобом для попередження контамінації та кросконтамінації та збереження властивостей ДНК від негативного впливу погодних факторів є виключення можливості контакту будь-яких осіб із ділянкою об'єкта-носія речового доказу біологічного походження та його відокремлення від зовнішнього середовища [7]. Таке захисне покриття дозволяє не тільки обмежувати зону розташування біологічного зразку на предметі-носії, але й без шкоди для самого біологічного зразка працювати з ним в подальшому – проводити його візуальне обстеження з описуванням та вимірюванням, а потім і його вилучення для направлення на експертизу. Крім того, захисне покриття захищає біологічний зразок від негативних впливів зовнішнього середовища, якщо місцем події є місцевість. Такий підхід забезпечує валідність ДНК дослідження та його доказовість.

Важливим аспектом огляду місця події є подальше направлення вилучених зразків на експертизу. Причому, всі біологічні об'єкти від людини мають бути направлені на судово-медичну експертизу, а об'єкти небіологічного походження – на профільну експертизу до Експертної служби МВС України.

Література

1. Інструкція про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події. *Наказ МВС від 03.11.2015 № 1339.*

2. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні. *Наказ МВС від 07.07.2017 р. № 575.*

3. Кримінальний процесуальний кодекс, ст. 237, 238. Відомості Верховної Ради України. 2013. №9-10, №11-12, №13. Ст. 88.

4. Правила роботи лікаря-спеціаліста в галузі судово-медичної експертизи під час зовнішнього огляду трупа на місці його виявлення. *МОЗ СРСР, 1978 р., № 10-8/21.*

5. Бачинський В.Т., Кулик О.Ф., Савка І.Г., Ванчуляк О.Я. Первинний огляд трупа на місці виявлення. Чернівці, 2010. С. 4-51.

6. Михайличенко Б.В. Запобігання контамінації біологічних слідів сторонньою ДНК – важливий аспект роботи криміналіста та судово-медичного експерта під час їх участі в огляді місця події. *New challenges of legal science in Ukraine and UE countries: International scientific and practical conference. April 19-20, Hungary, Miskolc, 2019. P. 378-379.*

7. Михайличенко Б.В., Біляков А.М. Захисне покриття для запобігання контамінації стороннім генетичним матеріалом об'єктів біологічного походження та збереження їх властивостей. Патент України UA 107997: *Бюл. №5, 10.03.2015.*

УДК 343.2 (043.2)

Навроцький В.О., д.ю.н., професор,
член Комісії з питань правової реформи, м. Київ, Україна

ДЛЯ КОГО ПИШЕТЬСЯ НОВИЙ КК?

Під час засідань робочої групи з питань реформи кримінального права, яка утворена в складі Комісії з питань правової реформи, неодноразово виникало питання про те, для кого пишеться новий КК? Виникали різноманітні варіанти відповідей – для всіх громадян, включаючи законослухняних, для потенційних правопорушників, для працівників правозастосовних органів, для української влади... Питання далеко не абстрактне. Адже, залежно від відповіді на нього, має вирішуватися багато інших – щодо того, якою мовою (загальнодоступною чи професійною або академічною) має бути написаний майбутній кримінальний закон, якою має бути його структура та як викладати окремі статті, чи слід окремо тлумачити використовувані кримінально-правові терміни, який матеріал повинен увійти до тексту КК, а що «залишити для підручників» тощо.

Остаточної відповіді на це питання не знайдено, що, мабуть, обумовлює та пояснює постійне повернення до нього.

Зате достатність досягнута в іншому. А саме, в тому, що новий КК повинен бути позбавлений принаймні найбільш одіозних недоліків нині чинного кодексу, які й обумовили необхідність рекодифікації – нестабільності, внутрішньої несистемності та неузгодженості з іншими нормативно-правовими актами, складності викладу законодавчого матеріалу.

Всі учасники робочої групи та переважна більшість учасників наукових форумів, на яких обговорювалися питання вдосконалення кримінального законодавства (у вересні 2019 р. в м. Яремче, у жовтні цього ж року в с. Старе село під Львовом та с. Березівське неподалік від Харкова) дійшли до думки, що існуючий КК вичерпав свої резерви для вдосконалення. Відтак має йти мова не про нову редакцію КК України 2001 р. а про нову кодифікацію кримінального законодавства України. Як на мене, вирішальну крапку у дискусії між прихильниками позицій «нова редакція існуючого КК» та «підготовка нового КК» поставив виступ голови робочої групи, яка підготувала КК 2001 р., В.Я. Тація на відкритті